

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta; kuuleminen 10.2.2021

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE HYVINVOINTIALUEIDEN PERUSTAMISTA JA SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON SEKÄ PELASTUSTOIMEN JÄRJESTÄMISEN UUDISTUSTA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI SEKÄ EUROOPAN PAIKALLISEN ITSEHALLINNON PERUSKIRJAN 12 JA 13 ARTIKLAN ILMOITUKSEN ANTAMISEKSI (HE 241/2020 VP)

Tavoitteet

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen keskeisinä tavoitteina on kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut kaikille Suomessa asuville sekä parantaa näiden palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Uudistuksen tavoitteena on myös turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin, kuten väestön ikääntymiseen ja huoltosuhteen heikkenemiseen, ja hillitä osaltaan julkisen talouden kustannusten kasvua.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että uudistukselle asetetut tavoitteet ovat keskeisiä ja kannatettavia. Uudistuksessa on kuitenkin huomioitava miten sosiaali- ja terveyspalvelujen ja työllisyyspalvelujen integroiminen tapahtuu tulevaisuudessa, mikäli työllisyydenhoidon järjestämisvastuu siirtyy suuremmissa määrin valtiolta kuntiin. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan pyytämässä kirjallisessa lausunnossa työ- ja elinkeinoministeriö käsittelee kysymyksiä, jotka käsittelevät sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdyspintaa työllisyyspalveluihin.

Sote- ja työllisyyspalveluiden yhdyspinnat

Sote-uudistusta koskevan hallituksen esityksen mukaan kunnalla olisi jatkossakin vastuu asukkaittensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä ja ympäristöterveydensuojelusta. Kunnan olisi strategisessa suunnittelussaan asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä tavoitteita tukevat toimenpiteet. Hyvinvointialueen olisi toimittava yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä. Lisäksi hyvinvointialueen olisi huolehdittava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovitta-

misesta hyvinvointialueen muiden palvelujen kanssa sekä edistettävä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamista kunnan ja valtion muiden palvelujen kanssa.

Työllisyyden kuntakokeilut

Kuvattu kuntien vastuu kuntalaistensa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävästä ja hyvinvointialueen roolista linkittyy työllisyyspalveluiden palvelurakennemuutokseen. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman mukaan kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä vahvistetaan. Työllisyyspalveluiden järjestäminen ja toteuttaminen voidaan sopia sopimuksella antaa yhden tai useamman kunnan tehtäväksi kuntien kanssa tehtyjen sopimusten pohjalta. Ensimmäisenä toimenpiteenä kuntien roolin vahvistamiseksi käynnistetään työllisyyden kuntakokeilut maaliskuussa 2021. Kokeiluissa valtion työllisyydenhoidon tehtäviä siirretään 118 kunnan järjestämisvastuulle. Järjestämisvastuuta siis hajautetaan valtiolta kuntiin, kun sote-uudistuksessa vastuuta kootaan kunnista maakuntiin. TE-hallinto on jaettu tällä hetkellä 15 eri alueeseen, jotka noudattavat maakuntajakoa muutoin paitsi Etelä-Karjalan, Kymenlaakson (Kaakkois-Suomen ELY-keskusalue), Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan (Pohjanmaan ELY-keskusalue) ja Päijät-Hämeen ja Kanta-Hämeen (Hämeen ELY-keskusalue) osalta.

Kokeilujen tavoitteena on parantaa erityisesti pidempään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien pääsyä työmarkkinoille. Kokeilun kohderyhmään kuuluisivat työttömät työnhakijat, työllistettynä olevat ja työllistymistä edistävissä palveluissa olevat, joilla ei ole oikeutta ansiopäivärahaan sekä kaikki alle 30-vuotiaat ja kaikki maahanmuuttajat sekä vieraskieliset.

Kuntakokeiluilla tavoitellaan hallinnonalat ylittäviä ratkaisuja: työllisyyden edistämisen kuntapohjaisen järjestämisen vaikuttavuuden odotetaan syntyvän pitkälti niistä eduista, joita kunnilla on monitoimialaisina ja asiakkaansa hyvin tuntevina toimijoina. Kokeilualueilla on mahdollisuus luoda valtiolta siirtyvistä palveluista, kuntien yleisen toimialan työllisyys- ja yrittäjäpalveluista ja muista palveluista tehokkaita työllisyyden edistämisen palvelukokonaisuuksia.

Heikossa työmarkkina-asemassa olevat tarvitsevat usein työllisyyspalveluiden lisäksi monialaisempia palveluita esimerkiksi terveys- ja päihdeongelmiin sekä elämänhallintaan liittyviin haasteisiin.

Muut palvelutarpeet liittyvät useimmiten kunnan järjestämisvastuulla oleviin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä Kansaneläkelaitoksen ja vakuutusyhtiöiden ammatillisen kuntoutuksen palveluihin. Kuntakokeilulla tavoitellaankin vertailukelpoista tietoa siitä, paranevatko työllisyydenhoidon tulokset siitä syystä, että kunnilla on monialaisina viranomaisina mahdollisuus yhteen sovittaa toimialojensa palveluita tehokkaammin. Monialaisina toimijoina kunnat voisivat arvioida asiakkaan palvelutarpeen laajasti ja ohjata asiakkaan koulutuspalveluihin, työkyvyn arviointiin tai sosiaali- ja terveydenhuollonpalveluihin heti työttömyyden alkaessa.

Valmisteilla olevan sote-uudistuksen myötä kuntien mahdollisuus kunnan sisällä tehtävään toimialojen integraatiotyöhön muuttuu, kun sosiaali- ja terveyspalvelut siirtyvät kunnista pois ja kumppaniksi tulee hyvinvointialue näiden palvelujen yhteensovittamisessa. Tämän myötä myös hyvinvointialueeseen kuuluvat muut kunnat ovat neuvottelemassa kuntalaisten

palvelutarpeista ja palvelurakenteiden integroimisesta. Tätä roolinmuutosta on tärkeää huomioida niin kuntakokeilussa mutta myös sote-uudistuksen valmistelussa, kun hyvinvointialueiden yhdyspintojohtamista ja verkostoja käsitellään.

Järjestämislain tulokulmat integraatioon

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain mukaan hyvinvointialue vastaisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä alueellaan ja olisi järjestämisvastuussa asukkaidensa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Järjestämislaissa yhdyspinto työllisyydenhoitoon syntyy useiden pykälien kautta kuten esim. 4 § palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta (huomioitava työllisyydenhoidon monialaiset rakenteet ja yhdenvertaisuus) sekä 7 § hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä hyvinvointialueen alueella (huomioitava, että työllisyys on osa kuntien ja hyvinvointialueen lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävää ja väestöryhmien nuoret, aikuiset, ikääntyneet, maahanmuuttajat tarkastelua). 10 § asiakkaiden palvelujen yhteensovittaminen (huomioitava valtion, kuntien sekä muiden toimijoiden palvelujen yhteensovittaminen).

Järjestämislain 21 §:ssä valtakunnallisista tavoitteista sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle tulisi mahdollistaa nykyistä voimakkaammin palvelujen yhteensovittamista, joissa mm. entistä vahvemmin yhteen sovitettaisiin työllisyys- sekä sosiaali- ja terveystaloudellisia työllisyyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Muun muassa huoltosuhteen negatiiviseen muutokseen vaikuttaminen ihmisten työkykyä tukemalla ja parantamalla sekä työmarkkinoille sijoittumista edistävillä toimenpiteillä on ministeriöiden yhteinen tehtävä.

Esityksen (§ 23) mukaan sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunta, jonka valtioneuvosto asettaisi nelivuotiskaudeksi. Neuvottelukunnan tarkoituksena olisi sosiaali- ja terveydenhuollon toteutumisen seuranta ja arviointi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen ohjauksen tukeminen. Neuvottelukunnan jäseninä olisivat maakunnat ja sote-maakuntia ohjaavat ministeriöt.

TE-palvelujen pysyvä palvelurakennemuutos

Hallituksen esityksen mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon, pelastustoimen sekä muiden erikseen säädettävien palvelujen ja tehtävien järjestämisvastuu siirtyisi hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta lukien. Työllisyyden kuntakokeilut kestävät 30.6.2023 saakka, jonka aikana työllisyyspalvelujen järjestämisvastuu on osaltaan 118 kunnalla sekä valtiolla. Näin ollen ainakin alkuvaiheessa hyvinvointialueen on sovittava yhteen sote-palveluita niin kuntakokeilukuntien kuin valtion kanssa. Osalla alueista kuten Pirkanmaalla, jossa kaikki maakunnan kunnat paitsi Kuhmoinen ovat mukana kokeilussa, palvelujen yhteensovittaminen on yksinkertaisempaa. Toisilla hyvinvointialueilla, joissa on sekä useita kokeilualueita, että kokeilun ulkopuolisia kuntia yhteensovittamiseen ja rakenteisiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota.

Hallituksen on tarkoitus linjata TE-palvelujen pysyvästä palvelurakenteesta kevään 2021 puoliväliriihessä, jonka jälkeen voidaan paremmin arvioida miten yhdyspinnat tulevat rakentumaan työllisyyden hoidon ja sosiaali- ja terveystaloudellisten palvelujen välille. Keskeistä on kuitenkin se, että ne työnhakija-asiakkaat, jotka tarvitsevat työllistymisessä sosiaali- tai terveystaloudellisia palveluita, saavat niitä sujuvasti ja oikea-aikaisesti.

Laati: Neuvotteleva virkamies Lari Anttonen